

DR. FRANČIŠEK GÖSTL:

O SLEPCIH IN OSLEPLJENCIH.

Število slepcev je mnogo večje, nego navadno mislimo. V navadnem življenju imenujemo marsikoga slepca, ki ima le skrajno slab vid. Znanstveno pa prištevamo slepcem le one, ki pri dobri dnevni luči ne morejo razločiti števila prstov v daljavi tretjine metra in ki se vsled tega tudi sami ne morejo gibati v prostoru. Samo te vštevamo v statistiko slepcev. Po Mayrjevi cenitvi je med 250 milijoni prebivavcev vsega sveta 215.585 slepcev, torej pride približno na 1000 prebivavcev po en slepec. Zelo različno se slepota razdeljuje na razne dežele. V Avstriji je bilo po štetju l. 1869. med 20.217*531 prebivavci (Ogrske ne upoštevamo) 11.326 slepcev. Na Kranjskem je prišel en slepec na 1891 prebivavcev. Primeroma največ slepcev je bilo v Dalmaciji; tam je prišel en slepec že na 1027 prebivavcev. Po štetju l. 1890. pride v Avstriji (Cislajtaniji) 81 slepcev na 100.000 prebivavcev.

Najmanj slepcev je na Holandskem (44 na 100.000 prebivavcev), v Italiji in Švici jih pride 75 na 100.000 ljudi, na Francoskem 84, na Nemškem 85, v Zed. državah Severne Amerike 97, na Ogrskem 128, v Norvegiji 136, v Španiji 148, v evropski Rusiji 210, v Izlandiji 340.

Povprek pride na 10 moških 9 ženskih slepcev. Mnogo slepcev je med judi. Pruska statistika kaže na 100.000 protestantov 82, katoličanov 84, judov 110 oslepelih.

Od rojstva sem je slepih le nekaj nad 5⁰/₀ vseh slepcev. Vsled očesnih bolezni jih oslepi 64⁰/₀, vsled poškodbe oči 9⁰/₀ in zaradi drugih bolezni 22⁰/₀. Med poslednjimi pouzročajo oslepljenje zlasti razne možganske in živčne bolezni.

Prošla stoletja je bilo število slepcev še mnogo večje nego je sedaj. Zelo mnogo ljudi je oslepelo po osepnicah (kozah).

Osepnice so bile ena najhujših bolezni, prava morivka človeštva. In med onimi, ki so jih preboleli, je veliko število izgubilo vid. Ko so uvedli cepljenje, je mnogo manj ljudi obolelo na osepnicah in vsled tega se je tudi zelo skrčilo število ljudi, ki so oslepelj vsled te bolezni. Skoraj tretjina vseh je poprej oslepela na osepnicah. Statistika na Francoskem je navedla osepnice kot vir oslepljenja, preden so uvedli cepljenje, v 35⁰/₀, po uvedbi pa v 7⁰/₀ vseh slučajev. Statistika na Pruskem, kjer so cepljenje zakonito uvedli, kaže še ugodneje razmerje: popreje 35⁰/₀, potem 2⁰/₀.

Že samo te številke nam jasno kažejo korist cepljenja! Kljub temu je še vedno veliko število slepcev, pri katerih moremo trditi, da bi se dalo oslepljenje preprečiti! Pred vsem se le preveč in prepogosto zanemarljajo očesne bolezni; mnogokrat išče bolnik pri zdravniku pomoči, ko je že prepozno!

Mnogo manj oči bi se poškodovale, ako bi se po tovarnah skrbelo tudi za brambo oči, in ako bi delavci pri opravih, kjer pogosto odletavajo pezdirdi, imeli obrambena očala. Kamnoseki, pilarji itd. naj bi vedno delali s takimi očali.

Mnogo ljudi oslepi v vojni. Skrebicki méni, da je v rusko-turški vojni oslepelo do 2000 vojakov; izvedelo se je to le o 839; o ostalih méni, da se niso prijavili.

* * *

Slepec se vsakomur smili. Skoro si ne moremo misliti človeka, tako brezsrčnega, da bi komu iz sovraštva ali maščevanja nalašč prizadejal to največje zlo, da ga oslepi. In vendar so imeli oslepljenje za kazen v barbaričnih vekih. O zmagovitem bizantskem vojvodu Belizarju pripovedujejo povestničarji, da so ga oslepili v kazen za vojno

nesrečo; beračil je po Italiji, spremljan od zveste hčerke, ki ga je vodila. Tudi slavni pesniki večkrat opisujejo taka zločinstva. Shakespeare nam v drami „Kralj Ivan“ riše v krasnem prizoru, kako hoče dvornik Hubert vsled kraljevega ukaza oslepiti princa Arturja. Prečitati mu dá kraljevi ukaz. Nato ga vpraša princ: „Izžgati mi torej morate obe očesi z žarečim železom?“ Hubert pritrdi, in princ ga spominja, kako prijazen in ljubezniv je bil vedno ž njim. Ko pa Hubert kljub temu pokliče pomočnike, da izvrše grozno nalogo, ga poprosi, naj jih zopet odstrani, obetajoč mu, da hoče mirno in vdano vse pretrpeti.

Za Boga, da je vam v očeh
le zrno, prah, mušica ali las,
ki oškoduje vam ta žlahtni čut,
čutili bi, kako boli in skli,
nakane grozne ne zvršili bi.

Hubert ga opominja obljube, a princ odvrne:

Govor jezikov dveh zadosten ni,
da ž njimi bi izprosil si oči.
A ne velite mi, da naj molčim!
Da, ako si očesi obdržim
rad jezik si odrezati pustim.

Mile prošnje prinčeve res omehčajo dvornika, da ne izvrši povelja. —

V „Kralju Learu“ pa res oslepé nesrečnega Glosterja po izdajstvu njegovega sina Edmunda. —

Schiller nam v „Viljemu Tellu“ pripoveduje, kako so oslepili starega Melchthala. Krasni stih, v katerih njegov sin opisuje to nesrečo, slovejo v prevodu Cegnarjevem:

O lep nebeški dar je luč očesna,
na zemlji vsaka stvar živi od luči —
veselo roža k solncu se obrača,
al' on sedeti mora v temi večni;
ne bo se veselil več trat zelenih,
ne pisanega cvetja na livadi,
ne bo več videl zarje na snežnikih.
Smrt ni nesreča, — al' življenje in
slepota je nesreča neizmerna.

Zato nam tudi narodne pravljice in po njih posneta krasna pravljica Andersenova za neizmerno materino ljubezen ne vedó

boljšega in večjega merila, nego to, da mati radovoljno žrtvuje oči in si s tem izprosi od smrti vrnitev ugrabljenega ljubljena.

* * *

V starih časih so slepce častili; mnoge so imeli za preroke ali vedeževavce. Bajka pripoveduje o Homerju, da je bil slep; tudi med srbskimi pevci in guslarji so bili mnogi slepci. Znano je, da imajo slepci mnogokrat zelo izobražen glasbeni čut in da so izborni igravci po posluhu. Žalostna usoda je onim, ki se niso mogli preživiti sami, zagotovila milosrčno oskrb v hiralnicah in bolnicah. Najstarejši zavod za slepce je oni, katerega je ustanovil l. 1260. kralj Ludovik Sveti v Parizu za 300 vojakov, ki so pri njegovi križarski vojni oslepeli v Egiptu. Tudi pozneje so v raznih krajih ustanavljali zavode za slepce, a to so bile le preskrbovalnice; da so postale tudi učilnice in vzgojevalnice, to se je doseglo šele ob koncu XVIII. veka.

Visoko izobražena in zlasti v glasbi izvežbana slepa Dunajčanka, Terezija plemenita Paradies, je kot virtuoziinja potovala po svetu in povsod zbujala veliko zanimanje. V Parizu jo je spoznal človekoljubni Valentin Haüy, in v tem blagem možu se je porodil sklep, da hoče tudi drugim nesrečnim slepcem, ki so bili dotlej večinoma obsojeni v večno duševno in telesno temo, pridobiti možnost obče izobrazbe. S podporo filantropskega društva je ustanovil 1784 v Parizu prvo učilnico za slepe otroke. Leta 1791. je ta postala „kraljeva“ učilnica; združili so jo z gluhonemnico, a že leto potem zopet od nje ločili. Ko jo je Bonaparte združil z zavodom za odrasle slepce, je opustil Haüy njeno vodstvo ter ustanovil novo zasebno učilnico za slepce. Car Aleksander ga je pozval v Peterburg. Na potu se je mudil Haüy v Berolinu, kjer se je po njegovem prizadevanju in po njegovih navodilih 1806 ustanovila učilnica za slepce. V Peterburgu so 1807 otvorili javno učilnico za slepce. Na Dunaju se je magistratni tajnik Fr. Gaheis mnogo trudil, da ustanovi tak zavod. Združil se je v ta namen z rav-

nateljem ubožnice, Iv. Vilj. Kleinom. Ta je poučeval nekaj slepih dečkov s tolikim uspehom, da se je 1808 ustanovila zasebna učilnica za slepce na Dunaju, ki se je l. 1816. pretvorila v državni zavod. Blagi Klein je postal tu ravnatelj; pridobil si je mnogo zaslug za pouk slepcev, a tudi za njih nadaljno oskrb; kajti po njegovem prizadevanju se je 1834 ustanovila na Dunaju oskrbovalnica in delavnica za odrasle slepce. Kost tega 1848 umrlega človekoljuba so 1896 prenesli v „častni grob“ na centralnem pokopališču.

V Pragi je 1807 gubernialni svetnik vitez Platzer ustanovil privatno vzgojevalnico za slepce; 1834 prof. dr. Al. Klar oskrbovalnico za odrasle slepce; hranilnica je ustanovila zavetišče „Francisco Josefinum“ za onemogle slepce. — V Brnu se je iz dobrodelnih ustanov 1846 ustanovil zavod za slepce iz Morave in Šlezije; 1851 so otvorili zavod v Lvovu. Za judovske slepce so po prizadevanju pesnika dr. A. L. Frankla, prijatelja našega Anastazija Grüna, l. 1872. ustanovili zavod na takozvani „Hohe Warte“ v XIX. okraju dunajskem. Državni zavod se je pred petimi leti preselil iz VIII. okraja v novo, krasno poslopje v bližini Pratra. — V Avstriji je še več drugih zavodov za slepce in za ustanovo nekaterih novih se še vršé razprave. Tudi v Ljubljani namerava dežela že dalje časa ustanoviti zavod za slepce. Doslej se to zaradi denarnih ovir še ni moglo izvršiti. Gluhonemnico smo dobili pred kratkim; upajmo, da tudi zavod za slepce ne izostane!

Veselo znamenje je to, da se vedno bolj širi skrb za slepce. Na Ruskem si prizadeva posebno „Marijino društvo za slepce“ ustanavljati take zavode; v Nemčiji je 32, na Francoskem 23, na Angleškem 40 zavodov. Severna Amerika šteje 31, Avstralija pet zavodov, dočim imata Srednja in Južna Amerika doslej le po en zavod.

* * *

Pouk slepcev se ne sme omejevat le na govor, temveč preskrbeti jim je treba tudi berila, s katerim si morejo sami pridobivati izobrazbe in zabave. Zato je izkušal že Hauý sestavljati knjige in spise za slepce. Izumil je vzbočene pismenke, katere slepec tipa in zлага ter tako bere. Ko si pridobi vajo, lahko čita jako naglo in spretno. Težje gre s pisanjem. Slepec ne vidi, kam naj piše in kod je že pisal. Zato se mu lahko zli-vajo črke in vrste druga v drugo. Slepec si pomaga, da piše s posebnim ravnilom, ki ima za vsako črko svoje okence. Da to pismo čita drug slepec, bilo bi zopet treba vzbočene pisave, ki bi jo mogel otipati. Tako vzbočeno pisati bi bilo pa vendar prepočasno in preokorno. Zato je izumil Charles Barbier 1830 posebno pismo, zelo preprosto kombinacijo pik, ki zaznamujejo črke in številke. Te pike se precej hitro delajo in lahko otipljejo.

Tako so izkušali po možnosti olajšati slepcem njih žalostno stanje in jim pomagati, da se udeležé ugodnosti, katere nam srečnejšim zemljanom nudi človeška družba. V zavodu jih vzgajajo in poučujejo, tu si slepci pridobivajo marsikaterih spretnosti, tu se priučujejo mnogim ročnim delom. Kdor je videl kdaj razstavo del, ki so jih razstavili zavodi za slepce, ta se čudi, kako krasne izdelke v pleteninah, v ženskih ročnih delih in drugih strokah izdelujejo ti gojenci. Mnogo se zlasti skrbi za glasbeno izobrazbo, za katero usposablja slepce dobri posluh in velika nadarjenost. V petju in v instrumentalni glasbi dosežejo često veliko izvežbanost, in orkester slepcev proizvaja težke skladbe z vso točnostjo. Velika zasluga prošlega veka je, da je začel vzgajati slepce; naš vek naj nadaljuje to človekoljubno delo zlasti s tem, da širi in pospešuje blagonosno delovanje teh zavodov ter teži po tem, da postanejo te dobrote deležni v si oni reveži, ki niso videli belega dneva in rumenega solnca, in ki vsled tega zaslužijo naše sočutje v največji meri!

